

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
בס"ד, כ"ה תמוז התשפ"ו

חולין ע"א – הכללת בהמה וחיה, דיני עובר מת, ודיני טומאה בלועה

שאלות:

1. אלי רוצה לאכול צבי, האם הוא צריך שהצבי יעלה גרה?

הכללת חיה בבהמה ובהמה בחיה

- ראינו בסוף הדף הקודם שרבי ישמעאל למד שנבלת חיה טהורה מטמאת, מהעובדה שחיה ובהמה כלולות אחת בשניה, והגמרא מביאה את הוכחות לכך שחיה ובהמה נחשבות כמין אחד בתורה:
 - חיה בכלל בהמה: שנאמר: "זאת הבהמה אשר תאכלו... איל צבי ויקמור". הפסוק מונה את האיל והצבי (שהם חיות) תחת הכותרת של "בהמה".
 - בהמה בכלל חיה: שנאמר: "זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ". הפסוק פותח ב"חיה" ומפרט סימני בהמה שמפרסת פרסה.
- ההשלכות של ארבעת הכללים של ההכלה:
 - חיה טהורה בכלל בהמה טהורה – לסימנים: חיה צריכה את אותם סימני כשרות של הבהמה (מעלת גרה ומפרסת פרסה).
 - חיה טמאה בכלל בהמה טמאה – להרבעה: איסור הרבעת כלאיים חל גם על חיות טמאות כמו על בהמות (למרות שהוא לא מופיע מפורש בתורה).
 - בהמה טמאה בכלל חיה טמאה – לדרשת רבי: לעניין גזירה שווה שמלמדת שקרבן עולה ויורד חל רק על טומאת מקדש וקדשיו. כי בקרבן עולה ויורד הוזכרו גם מגע בחיה וגם בבהמה טמאה, מכיוון שבהמה כלולה בחיה, הבהמה בעצם מיותרת וניתן ללמוד ממנה גזירה שווה, מפרשת אמור לעניין טמא שאכל קודש, שגם בקרבן עולה ויורד מדובר דווקא באכילת קודש.
 - בהמה טהורה בכלל חיה טהורה – "ליצירה": לעניין אשה שהפילה נפל בצורת בהמה, חיה או עוף – לשיטת רבי מאיר היא נחשבת כיוולדת לכל דבר וחלים עליה ימי טומאה וטהרה. מכיוון שהתורה השתמשה בלשון "יצירה" בחיה ובאדם, גם בהמה נכללת בחיה ומקבלת דין יצירה כאדם. חכמים חולקים וסוברים שרק נפל בצורת אדם נחשב ולד ולשיטתם כלל הזה של בהמה טהורה בכלל חיה טהורה, גם הוא נלמד לעניין הגזרה השווה של רבי שקרבן עולה ויורד למי שנוגע בנבלת בהמה טהורה, חייב רק אם אכל קודש. (מהרש"א)

2. העובר של דינה מת ברחם, האם הכהנים צריכים לעזוב את הבית?

עובר שמת במעי אשה

- המשנה אומרת: שאשה שעוברה מת בתוך מעיה, והמייילדת הושיטה את ידה לתוך הרחם ונגעה בעובר המת:
 - המייילדת – טמאה טומאת שבעה ימים (מכיוון שנגעה במת).

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

- אבל האשה המעוברת עצמה – נשאר תהורה מטומאת מת כל עוד העובר נמצא בתוך מעיה (מכיוון שהעובר המת נחשב "טומאה בלועה", וטומאה בלועה לא מטמאת את הגוף).
- רבה אומר ש"כמו שטומאה בלועה לא מטמאת אחרים, ככה גם טהרה בלועה לא נטמאת מטומאה חיצונית".
- הגמרא מבררת את המקור לדין טומאה בלועה מהפסוק: "וְהָאֵל מִנְבִלָתָהּ יִכְבֵּס בְּגָדָיו". התורה אומרת שאדם שאכל נבילה ואפילו סמוך לשקיעת החמה טובל וטהור בהערב שמש. ולמרות שחתיכת הנבילה עדיין נמצאת בתוך מעיו ולא התעכלה, האדם טהור. מכאן מוכח שטומאה בלועה בגוף האדם לא מטמאת אותו.
- הגמרא דוחה את האפשרות שההיתר נובע מזה שהנבילה כבר לא ראויה למאכל אדם כי לפי שיטת רבי יוחנן הנבילה עדיין מטמאת עד שתיפסל למאכל כלב, ואפילו לשיטת בר פדא – החתיכה עדיין נחשבת ראויה אפילו למאכל לאדם כשהאדם לא יודע שמישהו בלע אותה קודם, ולכן הסיבה לטהרה היא רק כי טומאה בלועה לא מטמאת.
- והגמרא מבררת את המקור לטהרה בלועה בקל וחומר מכלי חרס:
 - כלי חרס שמוקף צמיד פתיל (מכוסה הרמטית) בכל זאת לא מציל על טומאה שבתוכו (כמו כזית מת) מלפרוץ החוצה ולטמא (שהרי טומאה שאין מעליה אהל טפח בוקעת ועולה עד לרקיע). ובכל זאת, הוא מציל על כלים טהורים שבתוכו מלקבל טומאה באוהל המת.
 - אדם לעומת זאת, שמציל על טומאה שבתוכו מלפרוץ החוצה (שהרי אכל נבילה וגופו טהור) – קל וחומר שיציל על כלים טהורים שבלועים בתוכו מלקבל טומאה באוהל המת!
- הגמרא מחזקת את הקל וחומר ומבהירה, שתוך של כלי חרס (שזה מה שחשוב לעניין הקל וחומר) חמור מתוך של האדם, כי כלי חרס נטמא מאוויר הכלי ללא נגיעה, ואילו אדם לא מקבל טומאה מאווירו.

3. פרה בלעה גביע ונכנסה לבית קברות, האם הגביע נטמא?

דיני טומאה בלועה

- הגמרא לומדת בקל וחומר שגם דבר שהוחדר דרך פי הטבעת מבלי לגעת באדם, נחשב בלוע ולא מטמא: אם בבליעה דרך הפה (ששם אין עיכול מיידית) הבשר הבלוע מוגן מלטמא, כל שכן בבליעה מלמטה שזהו עיקר מקום העיכול.
- הגמרא לומדת בקל וחומר שגם בהמה מצילה על בלוע שבתוכה: אם אדם שמטמא מחיים מציל על בלועו, בהמה שלא מטמאה מחיים לא כל שכן שתציל על בלועה.
- הגמרא מקשה על הקל וחומר, כי אדם קל מבהמה כי הוא צריך "שהייה" (זמן אכילת פרס) בתוך בית מנוגע כדי שבגדיו ייטמאו, ואילו בהמה הכלים שעליה נטמאים מיד. הגמרא מתרצת שבהמה נושאת כלים כמשא, וגם אדם כשהוא נושא כלים כמשא (ולא לבוש בהם) מטמא אותם מיד ללא שהייה (כפי ששינינו במשנה במסכת נגעים לגבי אדם שנכנס עם טבעות בקומצו).

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
4. שושנה בלעה טבעת מתכת טמאה, האם היא יכולה לטבול?

שתי טבעות בלועות

- רבא מקשה לרבה ששני הדינים שרבה אמר בתחילת הסוגיא (טומאה בלועה וטהרה בלועה) כבר כתובים במפורש במשניות:
 - משנה א': אדם שבלע טבעת מתכת טמאה שמטמאה כמת, טובל ואוכל בתרומה (הרי טומאה בלועה לא מטמאת אותו).
 - משנה ב': אדם שבלע טבעת טהורה ונכנס לאוהל המת, הזו עליו וטבל והקיא את הטבעת – והיא נשארה טהורה (הרי טהרה בלועה לא נטמאת).
 - הגמרא מתרצת שרבה בא לחדש מקרה שבו אדם בלע שתי טבעות יחד – אחת טמאה ואחת טהורה. והחידוש הוא: שלמרות ששתי הטבעות נוגעות זו בזו ישירות בתוך מעי האדם, הטבעת הטמאה לא מטמאת את הטבעת הטהורה, ומוכח שהסיבה היא מכיוון ששתיהן בלועות בתוך גוף האדם, ולא בגלל שזה מגע בית הסתרים, כי שתיהן נמצאות בבטן ביחד, כמו בקופסא.
- והגמרא תמשיך לדון בזה בדף הבא.